

Тема 7_2 Планування бізнесу та оцінка його ефективності

Зміст

1. Бізнес – планування виробництва продукції рослинництва та тваринництва.	1
2. Показники оцінки ефективності агробізнесу.....	5
3. Фермерський облік	7

1. Бізнес – планування виробництва продукції рослинництва та тваринництва.

Бізнес-планування - це процес розроблення і детального обґрунтування реалізації підприємницької ідеї, який включає аналіз ринкових, виробничих, організаційних і фінансових аспектів передбачуваного бізнесу та визначення найкращих способів досягнення наперед встановлених цілей.

Бізнес-планування дозволяє передбачити проблеми, які можуть з'явитися в процесі реалізації підприємницьку ідею та знайти ефективні шляхи їх вирішення, а також може моделювати систему управління новим бізнесом, забезпечує основу для прийняття ефективних управлінських рішень та сприяє зниженню ризиків підприємницької діяльності.

1.1. Бізнес – планування виробництва продукції рослинництва.

Ефективність системи рослинництва значною мірою залежить від організації використання земельних угідь, правильності обґрунтування структури посівних площ і комплексу організаційно-економічних та агротехнічних заходів щодо виконання плану виробництва продукції.

Обґрунтування виробничої програми з рослинництва передбачає:

- планування використання земельних угідь та підвищення їхньої родючості;
- планування врожайності сільськогосподарських культур;
- обґрунтування планових посівних площ, виробництва і використання продукції рослинництва;
- планування насінництва, нагромадження і внесення добрив, захисту рослин тощо.

При розробленні плану використання *земельних угідь* передбачають збільшення площ більш продуктивних земель за рахунок менш продуктивних, освоєння несільськогосподарських угідь, усунення дрібноконтурності ділянок орних земель і кормових угідь, заходи щодо поліпшення і збереження родючості ґрунту. Заходи щодо трансформації земельних угідь відображають в балансі земельних угідь та їх використанні.

З метою збереження і *підвищення родючості ґрунту* господарства планують:

- *проведення культуртехнічних робіт*, що включають зрізування і розкорчовування чагарників і пнів, збирання і вивезення каміння, зрізування і розробку купин, фрезерування, засипання ям і вимоїн.

Ці роботи виконують на орних землях, природних сіножатях і пасовищах, а також на землях, заново освоєних для сільськогосподарського виробництва.

Проведення їх планують у першу чергу на площах, що потребують менше витрат і дадуть більший ефект завдяки збільшенню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, поліпшенню використання техніки та інших засобів і предметів праці;

- *докорінне поліпшення земель*, створення культурних пасовищ на раніше поліпшених землях, створення зрошуваних сіножатей, пасовищ і обгороджуваних пасовищ;

- *рекультивацію земель*. Це здійснюють, як правило, за рахунок власних коштів ті господарства, що розробляють родовища корисних копалин, торфу чи виконують інші роботи, пов'язані з порушенням рослинного покриву. При розробці родовищ торфу, вапна і гіпсу для поліпшення родючості ґрунтів витрати на рекультивацію земель господарства відносять на собівартість сільськогосподарської продукції через витрати майбутніх періодів;

- *комплекс агротехнічних, агролісомеліоративних і гідротехнічних протиерозійних заходів*.

При плануванні *врожайності сільськогосподарських культур* передують детальний аналіз досягнутого її рівня на підприємстві, у передових господарствах зони, дослідних станціях.

При цьому важливо виявити кількісний та якісний вплив на врожайність основних факторів, що її визначають (добрива, попередники, сорти тощо).

Планування врожайності сільськогосподарських культур здійснюють за кількома методами.

1.Метод екстраполяції – знаходження наступних рівнів динамічного ряду за відомих попередніх. Результати цього методу особливо дієві, коли середньорічні темпи приросту врожайності не зазнають суттєвих змін у часі, не відбулося за останні 2-3 роки і не передбачається в плановому році докорінних змін у технології вирощування та сортах культур. Недоліки методу – не враховує впливів окремих факторів на врожайність.

2.Метод кореляційно-регресійного аналізу – це побудова та аналіз економіко-математичної моделі у вигляді рівняння регресії (рівняння кореляційного зв'язку), що виражає залежність результативної ознаки від однієї або кількох ознак-факторів і дає оцінку міри щільності зв'язку.

3.Найчастіше застосовують нормативний метод у поєднанні з експертно-оцінним, сутність якого полягає у визначенні можливого приросту врожаю в результаті зміни динамічних факторів з наступним збільшенням фактичної середньозваженої врожайності на величину цього приросту.

4. В останні роки у передових сільськогосподарських підприємствах все ширше застосовують метод програмування врожайності.

Програмування врожайності передбачає розроблення комплексу взаємопов'язаних заходів, своєчасне й якісне виконання яких забезпечує одержання наперед розрахованого рівня врожайності за найефективнішого використання ресурсів.

Наперед розрахований рівень врожайності може бути визначений із потреби, наприклад, отримання певного розміру прибутку в розрахунку на 1 га посіву сільськогосподарської культури або досягнення інших цілей.

Планування посівних площ. Обчисленню розмірів посівних площ передую виявлення найбільш конкурентоспроможних сільськогосподарських культур, під які слід виділяти в підприємстві більші посівні площі, через визначення їх економічної оцінки.

Товарні культури оцінюють за показниками розміру прибутку та рівня рентабельності виробництва продукції.

Розміри посівних площ визначають двома способами:

- 1) за розміром полів під культурою в системі сівозмін;
- 2) діленням загальної потреби продукції рослинництва по кожній культурі на її планову врожайність.

Загальна потреба в продукції рослинництва визначається обсягами реалізації (за договорами з переробними, заготівельними організаціями, експорт, реалізація на ринку, населенню тощо) та внутрішньогосподарських потреб в продукції (насіннєвий та фуражний фонди, виділення для громадського харчування, фонд допомоги).

Розміри посівних площ культур, розрахованих двома способами, порівнюють між собою і коригують їх з метою відповідності результатів обчислень. Якщо частина площі певної культури, розрахованої за потребою в продукції, не вписується в сівозміну, то її замінюють іншою культурою, яка дає споріднену продукцію і не порушує сівозміну.

Планування обсягів виробництва продукції рослинництва здійснюється на основі запланованої врожайності і посівних площ. При цьому валовий збір основної продукції зернових і технічних культур визначають у початково-оприбуткованій масі і масі після доробки або заліковій масі.

У балансі продукції рослинництва показують плановий рух продукції рослинництва та окремих продуктів її переробки. Наявність продукції на початок року записують на основі даних обліку. Наявність продукції на кінець планового року обчислюють додаванням наявної продукції на початок року і усіх видів її надходжень з наступним відніманням обсягів продукції по всіх каналах використання в плановому році.

Потребу в насінні визначають виходячи з посівних площ і норм його висіву.

В підприємствах передбачають створення також страхового насіннєвого фонду в розмірі 10-15% загальної потреби насіння ярих зернових культур.

Потреба в насінні для сівби в плановому році забезпечується продукцією, яка була вироблена в передплановому році, а потреба в насінні для сівби озимих культур покривається продукцією, яка вироблена вже у плановому році.

Слід також передбачити придбання насіння в спеціалізованих насінницьких підприємствах для сортозаміни та сортооновлення.

Вартість власного насіння обчислюють за витратами на його виробництво.

Вартість купованого насіння визначають за цінами його придбання з урахуванням витрат на перевезення в господарство.

У вартість насіння, одержаного по обміну, включають собівартість зданого зерна, доплати за посівні кондиції одержаного насіння та витрати, пов'язані з обміном.

Потребу в добривах планують виходячи із норм внесення добрив для одержання запланованого врожаю і посівних площ, під які вони будуть внесені.

При цьому потребу в добривах визначають окремо для кожного їх виду (азотні, фосфорні, калійні, органічні), а норму внесення поживних речовин обчислюють за їх виносом з урожаєм з урахуванням вмісту рухомих форм даних речовин у ґрунті та коефіцієнтів використання поживних речовин з добрив та ґрунту.

Потребу в пестицидах планують виходячи із норм витрат препаратів на одиницю робіт (га, т) і обсягів цих робіт.

Вартість мінеральних добрив і засобів захисту рослин обчислюють виходячи із запланованої їх фізичної маси по культурах і цін придбання з урахуванням витрат на перевезення в господарство. Вартість органічних добрив розраховують за нормативною собівартістю.

1.2 Бізнес – планування виробництва продукції тваринництва.

Обґрунтування виробничої програми з тваринництва охоплює:

- планування поголів'я худоби і птиці, їхньої продуктивності;
- план виробництва і використання продукції;
- комплекс зооветеринарних заходів щодо виконання плану виробництва продукції (породи, корми, засоби захисту тварин, системи їх утримання та годівлі).

Плануванню продуктивності тварин і птиці передують детальний аналіз досягнутого її рівня на підприємстві, у передових господарствах зони, дослідних станціях.

При цьому важливо виявити кількісний та якісний вплив на продуктивність основних факторів, що її визначають (корми, порода, технологія, мікроклімат, організація праці тощо). Планування продуктивності тварин і птиці здійснюють за аналогічними методами щодо планування в рослинництві.

1. *Метод екстраполяції* – знаходження наступних рівнів динамічного ряду за відомих попередніх.

2. *Метод кореляційно-регресійного аналізу*. Одержані в результаті таких розрахунків виробничі функції і використовуються під час планування продуктивності.

3. *Найчастіше застосовують нормативний метод* у поєднанні з експертно-оцінним, сутність якого полягає у визначенні можливого приросту

продуктивності в результаті зміни динамічних факторів з наступним збільшенням фактичної середньозваженої продуктивності на величину цього приросту.

Приріст продуктивності обчислюють від збільшення норм годівлі порівняно з базовим періодом, поліпшення якості кормів, збільшення питомої ваги в стаді більш продуктивних тварин, запровадження ветеринарних заходів, поліпшення мікроклімату тощо.

Плануючи структуру стада, ураховують такі фактори:

- спеціалізацію галузі в господарстві, на фермі;
- рівень інтенсивності вирощування і вік реалізації понадремонтного молодняка;
- строк виробничого використання маточного поголів'я, систему відтворення стада (проста чи розширена) і темпи росту поголів'я худоби, вік уведення маточного поголів'я в експлуатацію.

Планування поголів'я та відтворення стада здійснюється при складанні помісячного і річного рухів поголів'я худоби.

На підставі запланованих продуктивності худоби і птиці, обороту стада визначають *плановий обсяг виробництва продукції*.

Так, валова продукція вирощування складається з маси приросту тварин за рік, живої маси приплоду за винятком падежу тварин.

Валовий приріст за рік визначають множенням середньорічного поголів'я на середньодобовий приріст живої маси і на 365 днів.

Валовий вихід яєць від курей визначають шляхом перемноження середньорічного поголів'я курей-несучок на заплановану яйценосність однієї середньорічної голови.

Продукцію вирощування худоби і птиці, виробництво молока та яєць за кварталами і місяцями року планують виходячи із середнього поголів'я відповідних статевих-вікових груп за певний період і запланованої їх продуктивності.

Планування реалізації продукції тваринництва здійснюють виходячи із запланованих обсягів виробництва і обсягів внутрішньогосподарських потреб в ній (виробничі потреби). Обсяги продукції по каналах реалізації розподіляють за принципом одержання максимальної величини прибутку.

2. Показники оцінки ефективності агробізнесу.

Здійснення комплексної оцінки ефективності діяльності підприємств агробізнесу дозволить визначити ефективність ведення їх господарської діяльності з урахуванням природокліматичних і територіальних особливостей, загальний рівень розвитку аграрного сектора і сільських територій, а також запропонувати перспективні напрями їх подальшого ефективного розвитку.

Для проведення комплексної оцінки ефективності використовуються такі групи показників:

- показники рівня інтенсивності виробничої діяльності (площа сільськогосподарських угідь на 1 підприємство, га; площа сільськогосподарськихг. угідь на 1 працівника, га;

- виробничі витрати на 1 га сільськогосподарських угідь, грн;
- внесено мінеральних добрив на 1 га посівної площі, кг поживних речовин;
- кількість умовного поголів'я на 100 га сільськогосподарських угідь, умовних голів;
- показники рівня ефективності виробництва (вироблено сільськогосподарської продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, грн);
- окупність витрат на виробництво зернових та зернобобових культур;
- окупність витрат на виробництво соняшнику;
- окупність витрат на виробництво приросту ВРХ;
- окупність витрат на виробництво молока;
- окупність витрат на виробництво приросту свиней);
- показники рівня соціальної спрямованості (рівень розораності, %;
- внесено органічних добрив на 1 га посівної площі, т;
- частка інтенсивних культур у загальній посівній площі, %;
- показники рівня економічного навантаження (середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн);
- вироблено продукції сільського господарства на 1 працівника, тис. грн;
- частка найманих працівників, %.

В цілому по Україні:

1. Показники виробництва продукції агробізнесу:

- обсяг продукції агробізнесу, млн. грн;
- частка продукції агробізнесу у ВВП, %;
- частка продукції сільського господарства у ВВП, %;
- частка виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у ВВП, % ;
- співвідношення обсягів продукції сільського господарства та виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, коефіцієнт.

2. Показники інтенсивності розвитку сільського господарства

- частка капітальних інвестицій у сільське господарство у загальному обсязі капітальних інвестицій України, %;
- обсяг капітальних інвестицій на одну гривню виробленої продукції у сільському господарстві, грн;
- частка зайнятих у сільському господарстві в загальній зайнятості України, %;
- обсяг продукції на одного зайнятого у сільському господарстві, тис. грн;
- обсяг ВВП на одного зайнятого, тис. грн;
- співвідношення продуктивності праці сільського господарства та продуктивності праці в економіці України, коефіцієнт.

3. Показники ефективності розвитку сільського господарства України

- частка підприємств, які одержали прибуток, %;
- частка підприємств, які одержали збиток, %;

- чистий прибуток – всього, млн грн;
- розмір чистого прибутку на 1 сільськогосподарське підприємство тис. грн;
- рівень рентабельності діяльності, %;
- рівень рентабельності діяльності по економіці в цілому, %.

3. Фермерський облік

В Законі України «Про фермерське господарство» зазначено, що фермерське господарство веде бухгалтерський облік результатів своєї роботи і подає відповідним органам фінансову звітність, статистичну інформацію та інші дані, встановлені законодавством України.

При веденні бухгалтерського обліку фермерські господарства, як і всі інші юридичні особи, повинні керуватися насамперед положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та іншими нормативними документами, які регламентують ведення бухгалтерського обліку, як це передбачено вимогами Закону України від 16 липня 1999 року N 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Особливості бухгалтерського обліку фермерських господарств.

По-перше, як правило, бухгалтерський облік у фермерському господарстві веде його голова (власник) або один із членів господарства, але зазначені особи не досить добре розуміються на обліку (в тому числі бухгалтерському). З огляду на це бухгалтерський облік у фермерському господарстві має бути максимально спрощеним.

По-друге, фермерському господарству властиве здійснення окремих специфічних господарських операцій, які на інших підприємствах проводяться не часто, зокрема:

засновники фермерського господарства здебільшого вносять до складеного капіталу не майно, а лише права користування ним, зокрема права володіння та користування земельними ділянками, будівлями, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права, які перебувають у власності членів фермерського господарства;

членам господарства виплачується не заробітна плата, а певна частка з отриманого господарством доходу.

Ці операції потрібно коректно відображати в бухгалтерському обліку.

По-третьє, фермерське господарство займається сільськогосподарською діяльністю. Отже, при веденні бухгалтерського обліку господарство повинно враховувати всю облікову сільськогосподарську специфіку.

Зазначені принципові особливості формують облікову специфіку, властиву саме фермерським господарствам.

Фермерське господарство самостійно вирішує, яку форму обліку обрати з врахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів які на це впливають, а саме розмір господарства, чисельність працюючих, податкове навантаження.

Виділяють чотири основні форми ведення бухгалтерського обліку, які частково різняться між собою за процесом організації обліку, порядком формування та подання звітності, а саме:

– *загальна* - в більшості випадків використовують великі фермерські господарства;

– *проста* - рекомендована малим господарствам, на яких не використовується наймана праця, а всю роботу здійснює засновник та його родина, при цьому для них є характерним невелика кількістю господарських операцій, що пов'язані з діяльністю де виконується не матеріаломісткі роботи і послуги;

– *спроцена* - у більшості випадків характерна для малих господарюючих суб'єктів де чисельність зайнятих за звітний період є не меншою від 10 осіб та не перевищує 50 осіб, при цьому такі господарства здійснюють виробничу діяльність та характеризуються проведенням невеликої кількості господарських операцій.

– *автоматизована* - значно облегує роботу з обліковими даними. Проте на сьогодні не кожне фермерське господарство, а особливо з ряду малих може дозволити собі встановити дану систему.

Важливим аспектом діяльності фермерського господарства є віднесення його до тої чи іншої системи оподаткування, внаслідок чого фермер буде сплачувати: єдиний податок в залежності від групи, чи перебуватиме на загальній системі оподаткування.

Довідково:

На 01.01.2023 р. прожитковий мінімум для працездатних осіб – 2684 грн, мінімальна зарплата – 6700 грн.

Зареєстроване у формі ФОП (фізичної особи-підприємця) фермерське господарство може перебувати на:

1. Загальній системі оподаткування (кількість працівників не обмежена, обсяг доходу без обмежень). При цьому до сплати належить обов'язкові податки: на доходи фізичної особи — 18%, військовий збір – 1,5% від доходу, якщо він є, єдиний соціальний внесок – 22 відсотки від чистого доходу. Всього потрібно заплатити більше 40% податків від свого доходу ($18 + 22 + 1,5 = 41,5\%$).

Додаткові податки для ФОПа загальної системи оподаткування:

- податок на додану вартість — ставка податку 20%. Він обов'язковий під час перевищення річного доходу в 1 млн гривень;

- податки на зарплати найманим працівникам:

- ЄСВ — 22%;

- військовий податок — 1.5%;

- ПДФО — 18%.

Інші податки та збори, які доведеться платити залежно від виду діяльності. Наприклад: транспортний податок, акцизний податок, екологічний податок, земельний податок, податок на нерухомість, туристичний збір та інше.

1. Спроцена система оподаткування у свою чергу має поділ на 4 групи, кожна з яких має свої обмеження та нюанси. Але обсяг податків, які сплачує ФОП на спроценій системі – значно нижчий. Тому її обирають у випадках малого та середнього бізнесу.

Спеціально під один вид діяльності – фермерські господарства- існує четверта група оподаткування.

Платники єдиного податку четвертої групи — це сільськогосподарські товаровиробники — юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків.

Дохід при цьому обмежень не має, як на інших групах, але передбачається, що єдиними найманими працівниками, що працюють на ФОП будуть члени сім'ї – наймати сторонніх працівників не дозволяється.

Базою оподаткування є нормативна грошова оцінка 1 гектара сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового податкового (звітного) року.

Ставка залежить від розмірів ділянки, типу ділянки та безлічі моментів, як-то наявність ставок. Тому для ведення ФОПу 4-ої групи варто взяти послуги бухгалтера (але не найманим працівником, якщо це не член родини).